

Dr. Ivan Pregelj:

Slovenski mladinski list „Vrtec“.

(1871—1920.)

S prvim januarjem 1920 je doživel »Vrtec« petdeseto leto svojega plodnega cvetja. Zvest svoji nalogi, t. j. živeti vzgojevanju slovenske šolske mladine, je »Vrtec« od svoje prve pa do svoje šestkrat stote številke zabaval, učil, budil in navajal spoznavati vse dobro, lepo in neminljivo v naravi, v ljubezni do Boga in bližnjega, vsega čistega in popolnega. Imel je prijatelje in prijateljice, ki so iz njega prejemale svojo prvo slovstveno izobrazbo; imel je med bralci mlade ljudi, ki so iz »Vrtca« zrastli v socialne slovenske delavce in kulturne graditelje. Kakor vse delo človeških rok in duhov, je doživljal tudi »Vrtec« svoje svetle in mračne dni, svoje plime, svoje oseke, in je danes ne le najbolj častitljivi slovenski mladinski list, temveč tudi ugleden dokumentaričen zgled slovenskega najstarejšega slovstvenega lista, iz katerega je cvetje klasične Levstikove, Župančičeve in Sardenkove otroške poezije. Nekako sedemstoglava družina mladolinjbov-sotrudnikov bo zbrana na blizu 10.000 straneh petdesetih »Vrtčevih« letnikov. Duhovnik in učitelj, pisatelj in samouk, bogoslovec in dijak, profesor in akademik in učenjak so bili delavni prijatelji listu, ki je gojil leposlovje vseh vrst, poljudno znanstvo vseh strok od naravoslovja do elementov poetike, in skrbel za vzorno vzgojno slovstvo otroških iger, ugank, rebusov, anagramov i. t. d. Bogata je bera reprodukcij in slik, med katerimi je nekaj prav domačih (Škof, Dobnikar, Dostal, Langus); še bogatejša je pa množica muzikalnih prilog (Debeljak, Vavken, Rihar, Ludwig, Weiss, A. Leban, I. Leban, pl. Zajc, G. Ipavec, dr. B. Ipavec, Ang. Hribar, dr. Kimovec, Jordan).

Oče »Vrtčev« je bil Ivan Tomšič, ki je urejeval list trindvajset let (do 1894). Dal je listu izrazito zunanjo obliko in zarisal in utemeljil njegovo vsebinsko smer. Tomšiču je bil »Vrtec« prava življenjska naloga, in predvsem baš po »Vrtcu« je postal Tomšič tisti, kar je: eden najzaslužnejših slovenskih vzgojnikov. Tomšič je pridobil »Vrtcu« Levstika. — Njegov naslednik je bil Anton Kržič (po kratkem medurejevanju F. S. Finžgarja ob Tomšičevi smrti). Kržič je bil osnoval že l. 1887. »Angelček«, katerega je kot »Vrtčev« urednik priklopil kot nekakega mlajšega in manjšega bratca starejšemu in odrastlejšemu »Vrtcu«. Urejeval je Kržič list v smereh Tomšičevih in pridobil odlične sotrudnike: mo-

derne. Od l. 1902. gori mu je bil podpornik pri urejevanju pisatelj Jos. Volc, ki je pred dvema letoma prevzel vse urejevanje in začel z mladeniško zanosnostjo list pomlajevati in presnavljati v novem okusu. Pridobil je sotrudištvo Ksaverja Meška.

Dolga in zanimiva je vrsta »Vrtčevih« sotrudišnikov od l. 1871. do 1920. Prav je in spodobi se, da navedem približno in popolno vsaj imena onih sotrudišnikov, ki so jim imena znana v javnem in socialnem življenju Slovencev ali pa, ki so bili ali so še goreči prijatelji »Vrtčevi«. Čast imena prvih je čast »Vrtčeva«, pridnost in ljubezen drugih in manjših pod črto pa naj bo izpodbuda novim in podobnim.¹

¹ Lapajne Ivan, Kosi Anton, Knaflič Rad., Ciperle Jožef, Brezovnik Anton, Hrabr. Perné, M. Stanislava, R. Silvester, Ivan Zarnik, Franjo Cimperman, Rok Drofenik, Jože Žirovnik, I. Mohorov, S. Meglič, P. Bernardič, L. Podlogar, L. Koželj, Fr. Žužek, Fr. Zupančič, Ant. Čadež, Ščitomir, Vlad. Borovšak, M. L. Komenska, A. Slivnik, Ina Polhograjska, Jakob Nemanič, Jak. Soklič, R. E. M., M. Selec, Rud. Pečjak, Bogomil Srečko, A. Šavelj, Gabrijel V., Stefkin, Vid Vidov, Bogdan, Samo, Stepin, Maslé, Mojmir Ljubivoj, Bojko, Kancijan, Gostek, Radegost Vuk, Zidankov, Radivoj Slovenčev, teta Ema, Antonov, Vekomir, Vukovoj, Joško Čopov, Anton Antonov, Saturnin, I. V., F. S. Bogdanov, Polenčan, Dostal, Kompoljski, Nežika Sevšikova, K. Javoršek, Ivan Podpoj, J. Polák, St. Svetina, Mara, A. P. Grigorjev, Br. Brankovič, Turinov, Ivo Blažič, Planinov, Bogomila, Seljan, Jelin, Jos. Andrejev, Bojko, Osojski, Mlinarjev Janko, Silvester K., Semjonov, Livkova, Žirov, Zvonko Mirovič, Dav. Dobovski, Podgoriški, S. Malenšek, Zoran, Konstantin, Vrhovski, Jelenc (Nelej V. C.), A. Andrejev, Radan, France Brzin, Stepin, Rubetov, Risto Toris, F—rec, Jos. Dolinar, I. G. Obloški, Vesnin Sl., Glavor, Bric Fr., Zalko, Bogdan Slavko, Ivan, Mirovič Z., M. I. P., M. Selec, Rastislav Posavec (Fr. Zevnik), Milko Milič, Kočarjev Jože, I. Z. Gabrovski, I. Makov, Oglarjev Miha, Neralov, Notranjec, Brinjos, B. Prostoslav, Boleslav, Ant. Zevnik, N. Leskov, Dragotin Trlec, Stanon, Pivčan, Veselko K(ovač), Jos. Marin, Mogul, Tone Grivar, Ant. Grom, Svečan, Volc Marko, Julijana -va, Kazimir Stojdrag, Iv. Dragomir, F. Štrukelj, A. Majer, Jos. Mandelj, Studeniški, Fr. Klemenčič, Vinko Lipan, Vinej, Kovačev, Šaloljub, Brežan, Leopoldina Kersnik, Fr. Peternel, Fr. Pretnar, Gruber, Jožko G., Fr. Bartuš, Milutin Silvan, Podgorec, Anton Brezovnik, Ant. Jaklič, I. Kromar, A. Berce, Bogomil, M. P—i, F. S. Lekse, Župčev, M. Šoštarič, F. Pešec, F. Končan, Pahor Adolf, Perné Andr., Pintar Jože, O. A. Hribar, O. F. Hrovat, Jan. Skukala (Gombarov), M. Šašel, Hotenski, I. Medić, Dragoslav P., Ana Pourova, Collensis, Milahović, Branimir, Križnik, Mihec, Albina Travnova, Juteršek Prim., Borodinov, Ogrin, Nepokor, —m—, Gojmir, Volkov, Petrovna, Al. Vakaj, Podkrajšek H., Veličanski, Planinski, Tone iz gošče, Lavra Natalija, Peter Medvešček, M. Bregant, Godomerski, Krušič, A. Žnideršič, Fr. Kramar, Ant. Žagar, Gradačan (Jos. Samotorčan), Mestislav, Fr. Prapotnik, Zrelogorec Vipavski, Vilko, Silvaticus, Ant. Porekar Možina, Fr. Kosi, Stanetinski, I. Rôsa, I T—ć, A. A. Pirec, Ivan Borštnik, And. Hostni, * * *, I. M—t—n, Pilpoh, Zagorski, I. Kotnik, šetina, Dekval Al., Stomostarič, Skerbinc, Mladinoljub, G. Simončič, Sv. P—ar, Steinmetz, Cizelj, V. Jarc, D. Jurčla, And. Dobrotin, I. Simič, V. K—k, A. Jerše, S. Kapitanič, F. Homski, M. Pušar, M. Špoljar, Gostač Vlaho, Guzelj, Bačič, Bremer, Ferdo V., Punčah Sim., V. Eržen, P. Miklaveč, Jož Peterman, A. Martinc, Meta Pukl, A. Bukovski, Ovsenar, Mirobratski, x—y, Jurković, Höchtel, Alb. Pirc, Mekinec, Mato Tomšič, Parapat, I. Z. Vesely, Ivan Pečar, Klotilda Ž., Debeljak, Iv. Gabršek, Faniğer, Vavken, Drevski, Korenčan Jože, A. Slavič, Iv. Miklošič, Savo Zoran, M. Strgar, Ana Križman, Lovro Praprotnik, Miloljub, Fr. Papler, Antonija F., Jos. Prosen, I. Bohinec, Em. Tomšič, I. Frankolski, Kančnik, V. Škoda, S. Magolič, D. Purgaj, A. Pintar, Savinjski, I. L—l, Ed. Planinšek, Ivana Leben, Gorislava, Jožefa

Ivan Tomšič, Andr. Praprotnik, Fr. Hubad, dr. H. Zorn, Andrej Kalan, Fr. Cegnar, Janez Trdina, Umek-Okiški, Vesel-Koseski, Fr. Levstik, Fr. Levec, dr. D. Majaron, Mir. Vilhar, Simon Jenko, Lujiza Pesjakova, Jos. Levičnik, dr. B. Ipavec, dr. I. Vidic, Ant. Bezenšek, dr. I. Žmavc, M. Malovrh, Anton Koblar, Fr. Gestrin, Anton Funtek, dr. Fr. Lampè, dr. Iv. Krek, Franc Krek, Anton Kržič, Peter Bohinjec, dr. J. M. Kržišnik, Anton Medved, dr. Jos. Debevec, dr. Mih. Opeka, F. S. Finžgar, dr. Jos. Gruden, Ant. Hribar, Al. Stroj, Jos. Benković, Janko Barlé, Ivan Štrukelj, Jos. Volc, Fr. Govekar, Murn-Aleksandrov, Drag. Kette, Oton Župančič, Ksaver Meško, Pavel Perko, dr. Alojzij Merhar, dr. Iv. Lah, Florijan Golar, Rud. Majster, Leop. Turšič, Fr. Kralj, Eng. Gangl, Andr. Rapé, Janez Miklavčič, Jul. Slapšak, Jos. Vandot, dr. F. Derganc, Jesenko-Doksov, I. Voljč, dr. Kimovec, dr. Andr. Pavlica, Rud. pl. Andrejka, M. Elizabeta, dr. J. Šilc, dr. A. Močnik, F. Neubauer, F. K. Steržaj, dr. I. Česnik, Fr. Pucelj, F. Pengov, dr. Lovrenčič, France Bevk, Ciril Jeglič, Feliks Stergar, Ant. Leban, Janko Leban, Peter Gros, Jos. Freuensfeld, Lj. Černež, Franc Rup, Ivo Trošt, Al. Peterlin, Zvonimir Erjavec, Fr. Pavšič, Al. Plesničar, I. Kragelj (Soški), Fr. Ločniškar, I. Balič, Jur. Ponkrac, A. K. Sežun, Lj. Tomšič, Jos. Lavrič, Ciril Vuča, Iv. Rejec, Možek, Fr. Medic, Iv. Rekar, Jož. Bekš, Fr. Krumpestar, Ant. Kosem, Ivan Langerholz, Gnjevoš, Jos. Cvelbar, Urbas, Fr. Žgur.

Poleg izvirnega gradiva je prinašal »Vrtec« tudi mnogo iz tujih slovstev predelanega in prevedenega. Med tem slovstvom sem našel imena: Karamzin, Seidl, Uhland, Krilov, Vogl, Hey, Fallersleben, Goethe, Puškin, Sokolov, Wildenbruch, Kosmak, Coloma, Lagerlöf, Hruška, Pravda, A. Stolz, Turgenjev, Ezop, Lessing, Brehm, K. Schmid, Andersen, Selemetjev, Dalj, Rosegger, Gallova, Raić, Herder, Soave, Grimm, Deželić i. dr.

Prve čase je prinašal »Vrtec« obširnejše povesti, ki pa so kakor poljudno znanstveno gradivo večidel predelane iz tujih slovstev. Šele pod Kržičem se je pojavila obširnejša izvirna povest ali pa pripovedovanje v ciklični celoti: Naša šola, Naša vas, Šepeč, Iz kočice v palačo, Pri Korenovih, Ljubezen in sovraštvo, Med gorami, Prijatelja, Iz knjige sirot, Do Jordana in Nila, Ob Nilu, Domovina, Nad brezdnom i. t. d.

Brdavsova, B. Bartel, Fr. Klinar, Prepiračev, Golski, Rakulski, Fr. Lovšin, Beli Kranjec, Jaromil, Fanica Vovkova, Ivan Aljančič, Ljudmila M., V. Rastko, Božidar Hojnikov, Iljski, Vitigoj, M. Zemljčič, I. Kosar, Boleslav, Milka Posavska (Ljudm. Posavec), Lj. Modičeva, Stanko Ivanov, Tatjan, Al. Andrejev, Strninski, Fr. Zdravko (Fr. Zorko), Ksaverijeva, Lambda, Godinov, Emerika Savinska, M. Zakrajšek, Generoz Maver, Mirko Osmanbeg, Sergij Dobroljubov, Samko Cvetkov, Kazimir Radan, Rajko Rajev, Cvetoš, Aleks. Ivanov, Semjonov, K. Javoršek, O. Kazimir, Janko Cvetkov, Zorko Sobjeslav, I. O. Golobov, Vlado Vesnin, Radovan, Budislav, Vrtovec V., Bogdanov, Radoš, Timoška, Zatoški, Vekomir, Sojeniški, O. E. B. (Evst. Brlec), Fr. Koblar, Fr. Hrast, Reginov, V. Snežničanov, R. Rehar, Micka L—č, Samo, V. Skuhala, Mavški, Vinko, A. B—r, Davorin Rado Osvin, F. Krizostom (Sekovanič), S. S., Ivo Danič, Ivo Ivov i. dr.

Za Kržičevega urejevanja se je razvila lirika v nekako slavnostno in prigodniško cikličnost. Kržič je sploh rad posvečeval poedine številke raznim letnim godovom in jih v ta namen izdajal slovesnejše in odbranejše. Vsi uredniki so pa skrbeli poleg pesmi in pripovedi zlasti za primerne mladinske igre v vezani in nevezani besedi. Nekaj skrbnih življenjepisov (o Iv. Tomšiču, o Antonu Kržiču i. dr.) vsebuje »Vrtec«, ki se je hvaležno spominjal tudi v nekrologih svojih sotrudnikov in prijateljev. Včasih je črpal snov iz sodobnih slovenskih, hrvaških, nemških in drugih listov, včasih je ponatiskoval lepe stvari iz priznanih pesnikov. Uveljavil je gotovo vrsto pesmi in prevodov pod naslovom »deklamovanke«. Vedno je bil zanimiv, šel je s časovnim razvojem in okusom, polagal vrednost na obliko in vsebino.

Tako je bil slovensko ognjišče slovenske mladine in bil vrt, kjer so mlade moči prvikrat poizkušale tajnost lepote ustvarjanja, uživale svojo prvo »pesniško slavo«, kjer so koketirali mladi talenti z zvočnimi psevdonimi in hvalili darežljivost urednikov, ki niso hranili z izpodbujevalnimi honorarčki. Dolgo je bil »Vrtec« edini slovenski mladinski list, in listi, ki so vstali po njem in ob njem, niso mogli nuditi boljšega; nudili so morda, kar so, bolj vsiljivo-reklamno, duha slovenskega mladinskega lista pa niso zadeli bolje kakor »Vrtec«.

Tako stopa »Vrtec« v drugo polstoletje. Lepši in boljši časi so vstali slovenski besedi in misli. A resnejše kot kdajkoli prej je vprašanje naše mladine in naše vzgoje. Naj bi našel tudi odslej »Vrtec« prijateljev in podpornikov, sotrudnikov in bralcev v tisti meri, ki jo zahtevata resni čas in notranja preosnova naše mlade države. Bog blagoslovi!

